

Mariusz Szczygieł

„DAVID ČERNÝ FASCINUJE POLÁKY.“

text PAVLINA FORMÁNKOVÁ,
foto PŘEMYSL FIALKA

Kniha polského novináře Mariusze Szczygieła GOTTLAND zpracovává překvapivým způsobem příběhy z našich nedávných dějin. Zaznamenala velký ohlas i u nás. Brzy byla beznadějně vyprodaná. V těchto dnech vychází znovu.

David Černý, ČURÁNÍ, Praha, Hergetova cihelna

Vaše kniha se stala v Čechách bestsellerem. Jaký ohlas vyvolala předtím v Polsku?

Lidé byli především šokováni, že umím psát. Téměř každý Polák mě znal z prvního polského televizního talk-show, které se vysílalo v devadesátých letech. Dělal jsem rozhovory s prostitutkami, vrahy nebo lidmi, kteří viděli UFO. Program byl populární, a já byl směšný.

V Polsku je například dodnes slavná věta, kterou jsem pronesl v televizi, když jsem se zeptal vražedkyně, jestli je snadné zabít člověka. Odpověděla: „Nůž, pane Mariuszi, zajede do člověka jako do másla.“ Já na to: „Opravdu jako do másla?“ A ten můj údiv přešel do historie. Zareagoval jsem spontánně, počítal jsem s tím, že ta žena řekne něco o tom, jak je psychicky těžké zabít člověka, takže jsem byl odpovědí poněkud zaskočený. A pak, když mě potkávali lidé na ulici, posměšně opakovali: „Jako do másla? O-prav-du?“ Když jsem v televizi skončil, napsal jsem po pěti letech GOTTLAND. Na internetu se čtenáři sázeli, že to nemohl napsat „ten debil z televize“, že to musí být někdo jiný. Když jsem pak za knihu dostal několik cen, sám jsem tomu nemohl uvěřit.

Když vaše kniha vyšla, české muzeum Gottland žádalo její stažení a změnu názvu, jinak hrozilo soudem. Dnes již muzeum neexistuje. Jeho majitel zmizel. Naproti tomu vaše kniha byla přeložena také do němčiny, francouzštiny, ruštiny, madarštiny a italštiny. Čím si vysvětlujete tento zájem o příběhy z nedávných českých dějin (osud herečky Lídy Baarové, rodiny Bařů, autora Stalinova pomníku Otakara Švece, zpěvaček Marty Kubišové, Heleny Vondráčkové a dalších)?

Teď mám ještě smlouvu na GOTTLAND v bulharštině a španělštině. Na konci května jedu do Lille, kde jsem za něj získal literární cenu Prix Amphi. Národní divadlo moravskoslezské chystá scénické představení GOTTLANDU. A ten důvod? Myslím, že na jedné straně jsou to fantastické postavy z českých dějin – je prostě o čem vyprávět. Na druhé straně – myslím si, že umím vyprávět. Třeba i nejprostší příběh se snažím napsat jako malou detektivku. Neumím vyprávět, když mluvím. Ale když to mám napsat, je to takové vzrušení, jako bych se měl za chvíli milovat. Jedu tramvají, protože nemám auto ani řidičák, pozoruji lidi a přemýšlím, co bych o nich mohl napsat. A přesto nikdy nic nenapišu... Protože

to, co dělám, je literatura faktu. Musím vědět, že se to opravdu stalo, a faktům pouze dodávám formu.

Slyšela jsem, že se vaše kniha líbila i Milanu Kunderovi...

To, že mi napsal, je pro mne největší ocenění. Otvírám obálku, a v ní je kniha Milana Kundera POMALOST s připsáním: „Milému Mariuszovi s díky za jeho krásný GOTTLAND.“ Balíček přišel na adresu redakce Gazety Wyborczej, kde jsem zaměstnaný, a byl jsem tak zaskočený, že jsem pro emoce nemohl více než hodinu pracovat. Velice si vážím toho, že se panu Kunderovi chtělo vzít do ruky pero, nalepit známku a napsat neznámému autorovi. Byl to šok.

Jako reportér listu Gazeta Wyborcza jste u nás udělal řadu reportáží a získal za ně ocenění. Co vás přivedlo k češtině a zájmu o naši zemi?

Nejsem příznivec katolické církve. Není pro mne tabu sex nebo téma masturbace. Nestydím se přiznat, že se něčeho bojím. Jsem typ člověka, který se vyhýbá konflik-

Nejsem příznivec katolické církve. Není pro mne tabu sex nebo téma masturbace. Nestydím se přiznat, že se něčeho bojím. Mnoho věcí obracím v žert. Navíc nemám rád Varšavu, zatímco Praha mě oslnila. Nemluví česky zrovna nejlíp, ale miluji váš jazyk.

tům. Mnoho věcí obracím v žert. Zbožňuji posedět si v restauraci... Zdá se mi, že tohle všechno pro Poláky není příliš typické, to mě spíše sblíží s vámi. Navíc nemám rád Varšavu, zatímco Praha mě oslnila. Nemám nadání pro západní jazyky, do hlavy mi jde jen čeština. Nemluví česky zrovna nejlíp, ale miluji váš jazyk.

A jak nás vidíte?

Vždycky prizmatem toho, co mě potká. Teď mi například můj blízký kamarád Michal, který je českým překladatelem v Bruselu, dovolil přes tři týdny bydlet v pražském bytě. Rozhodně jsem mu chtěl za pobyt zaplatit, přece jen elektrina, internet a tak dále... a on na to říká: „Zaplat' tedy, ale na alma-pomocetem.cz.“ To je organizace, která pomáhá dětem z dětských domovů rozvíjet jejich zájmy, např. hru na hudební nástroje – dobrá věc, tak jsem rád zaplatil. Dnes jsem byl u paní Čechové v Dejvicích, kterou jsem do včerejška ještě neznal. Zavola jsem a zeptal se, jestli je pravda, že v mládí znala bývalou majitelku Müllerovy vily, protože já o Müllerových píšu ve své nové knize. Pozvala mě k sobě domů. Přijdu ráno, a tam je připravený guláš, knedlíky a fran-

kovka, protože prý musím ochutnat typické české jídlo. S chutí jsem to snědl, ale řekl jsem, že mám zvýšený cholesterol. Paní Čechová zpanikařila a okamžitě mi chtěla dělat zeleninový salát. Proč to všechno povídám? Protože znám Poláky, kteří řeknou, že Čech udělá všechno, aby na tobě co nejvíc vydělal, Čech tě nikdy nepozve k sobě domů. No a je to pravda? Když někdo tvrdí, že Češi jsou vůči Polákům nevráží, já vždycky říkám: „Každý potká takového Čecha, jakého si zaslouží.“ Někdo řekne: „To je známý novinář, tak ho lidi rádi zvou.“ Ale když jsem přijel v roce 2000 do Prahy poprvé, nikdo mě neznal, a v baru jsem potkal chlapíka, který mi po hodině povídání navrhl, abych příště bydlel u něho, jak dlouho chci, protože často odjíždí. A tak jsem bydlel na Smíchově v Holečkově ulici a jsme přátelé dodnes. On se stal tady v Čechách ředitelem polské firmy, ale – bohužel – říká, že když chce prodat své zboží, napoprvé nepřizná, že jde o polskou firmu.

Který český autor se v Polsku nejvíc čte? Hrabal. Když se u nás mezi vzdělanými lidmi vede debata na nějaké české téma, často se objeví také otázka: „Hrabal, nebo Kundera?“ To znamená: „Který způsob psaní se ti líbí víc?“ Já říkám: „Způsob narkotický, nebo matematický?“ Hrabal popisuje život jako narkoman, píše, jako by byl pod vlivem narkotik. Kundera, to je psaní velice matematické. U Kundery neexistuje život bez formy. Pro Hrabala je celý svět v pořádku a čtou ho Poláci, kteří potřebují povzbuzení.

A který český spisovatel vás osobně nejvíce oslovuje?

Když mě někdo v Polsku požádá o zajímavou českou knížku, vždycky doporučuji nejantidepresivnější světovou knihu, čili SMRT KRÁSNÝCH SRNCŮ Oty Pavla. Zatímco Fuksův SPALOVAČ MRTVOL, který je mnoha Poláky považovaný za veledílo, mne neoslovil vůbec: plochý, komiksový, povrchní román. Ovšem film Juraje Herze – ten je geniální! Naposledy jsem četl mini-román, možná reportáž, Adama Georgieva PLANETA SAMÝCH CHLAPCŮ o homosexuálním pekle. Před nedávnem vyšlo pokračování – BULVÁR SLUNCE. To jsem

ještě nečetl, ale už se na ně těším. Líbí se mi, že je tu toto téma méně tabu než v Polsku. A že Češi o svých slabostech bez problému diskutují.

A jak je to s českým filmem? Z rozhovoru s Poláky vím, že dobře znají filmy Jiřího Menzela a Petra Zelenky. V Těšíně na česko-polském festivalu KINO NA HRANICI jsem byla svědkem ovací, jakých se dostalo Jiřímu Macháčkovi, když se objevil na plátně ve filmu JAHODOVÉ VÍNO. Je prý v Polsku velmi populární. Je pravda, že některé jeho hlášky z filmu SAMOTÁŘI Poláci začali používat?

SAMOTÁŘI – to je film, který zná každý vzdělaný Polák mezi osmnácti a čtyřiceti lety. Film oslavovaný, milovaný. Jenomže u vás jsem četl názor, že hrdinové SAMOTÁŘŮ jsou lidské karikatury, které bloudí kdesi mimo realitu, v každém případě že Ondříček se Zelenkou ukázali lidem, kteří jsou trochu mimo. Ale pro polské diváky je právě tohle kvintesence češství. Podobně jako vzbuzoval šilenství déle než rok nebo dva Mládkův JOŽIN Z BAZIN, protože konečně každý Polák viděl Čecha takového, jakého si Poláci přejí vidět: trochu jako ze Švejka, trochu jako z Hrabala, trochu praštěného, trochu zábavného. Úspěch SAMOTÁŘŮ nepřekonal v masovém měřítku v Polsku žádný jiný český film. Já sám zbožňuji KNOFLÍKÁŘE a mým druhým favoritem ze současné tvorby je SKŘÍTEK režiséra Vorla. Ten jsem viděl snad padesátkrát a Evu Holubovou bych rád pozdravil a vzkázal jí, že jsem do ní zamilovaný.

Jak katolické Polsko reagovalo na Zelenkův poslední film KARAMAZOVI? Přece jen scéna, kdy Ivan Trojan plive na obrázek papeže, musela být pro Poláky silnou kávou...

Čech jede do Polska, aby natočil tragédii! Dalo by se říct, že Čech bez Poláků není s to uvidět tragédii (smích). Až na to plivání na Svatého otce je to film, který se líbí víc u nás než v Čechách. Já už ho viděl dvakrát a chystám se ještě potřetí. Ale nezapomeňme, že na něj jdou lidé, kteří mají rádi Zelenku, znají Zelenku, a ti se nad tou scénou nepohoršují. Ti, kteří by se mohli pohoršit, o tom filmu ani nevědí. To je totiž těžký film a bábiniky, posluchačky Otce Rydzyka na Rádiu Maryja, na něj nepůjdou. Navíc to není tak, že by katolíci v Polsku protestovali proti každé prkotině. **Běžely v Polsku v době vašeho dětství naše večerníčky? Díval jste se na ně? Která česká pohádka je v Polsku nejpopulárnější?**

Myslím, že KRTEK. Má dobré srdce, je velice sympatický a podle mého je vy-

■ Mariusz Szczygiel

borným českým vyslancem v Polsku. Ale jeden z polských čtenářů mi napsal, že když přečetl GOTTLAND, Krtek mu umřel. Navždy. Protože se už nikdy nebude moci dívat na Čechy přes postavu milovaného Krčka. **Jak se vy osobně díváte na chování Čechů a Poláků během druhé světové války a za komunismu?**

Myslím, že kdyby to záleželo na mně, zachoval bych se stejně jako Češi. Můj život je pro mne příliš důležitý, než abych ho položil za vlast. Bohužel, takové názory v Polsku neradi slyší, proto je nikdo nevyslovuje nahlas. Když nechceš položit život za svou zemi, nejsi vlastenec, což znamená, že nemiluješ svou vlast. Vážím si těch, kteří položili za Polsko život, vždyť díky nim například žijí mí rodiče, ale to znamená, že bych svůj život položil i já.

Začátkem války v září 1939 bylo vybombardováno pouze deset procent Varšavy, zatímco po Varšavském povstání v roce 1944 to bylo šedesát pět procent. V povstá-

ní zahynulo deset tisíc Němců, zatímco Poláků téměř dvě stě tisíc. Předem bylo zřejmé, že povstání nemá smysl. I když časem pochopitelně i iracionalita má svůj význam... Symbolický, psychologický.

Váží si Poláci více svých hrdinů? Navštěvují muzea a památníky na období nacismu a komunismu?

Muzeum Varšavského povstání je fantastické, těžko si představit světovější a modernější expozici. Třeba jen kvůli tomuhle muzeu stojí za to přijet do Varšavy. Chodí tam velmi mnoho lidí, sedí tam celé dny. Pochopitelně existují odpůrci, kteří tvrdí, že nevidí v navštěvování památníku postavenému neočividnější vojenské a politické porážce v naší historii žádný smysl. Pokud jde o naši povahu, přemýšlíme o válce, o jejích obětech a hrdinech mnohem častěji, ale to vyplývá z našich dějin. Slavný britský historik Norman Davies spočítal, že v Polsku bylo takových vesnic jako Lidice dvě stě devadesát devět.

Je v Polsku hranice mezi hrdinstvím a zbabělostí ostřejší? Nepřitahují vás české příběhy právě proto, že nejsou zdaleka tak černobílé a jednoznačné?

Čím jsem starší, tím více vím, že nic není jen bílé nebo černé. Hrdina mé oblíbené knihy od Emila Ajara ŽIVOT PŘED SEBOU, malý chlapec vychovávaný vysloužilou prostitutkou, říká, když vidí svět dospělých, že časem černé je bílé, které se skrývá, a bílé – to je černé, které se dalo natchytat. Jako reportér zbožňuji nejednoznačnost. Kým byli bratři Baťové? Kde je hranice mezi ko-

v Polsku přijat nejednoznačně. Téměř všichni sice tvrdili, že je to zajímavě napsaná kniha, ale názory na elitu českého národa, protože popisují přece jen elitu, byly různé. Jeden říkal: „Ukazujete Čechy v opravdu nepříjemném světle, nechtěl bych být po přečtení té knihy Čechem ani náhodou,“ zatímco jiný čtenář se mi svěřil: „Ukazujete opravdu šlechetné a skvělé Čechy, kteří navíc trpěli.“

Jaký mají Poláci vztah ke svým krajanům, kteří odešli do emigrace?

To je, jako byste se mě zeptala, jaký mají Poláci vztah k lidem, kteří si vzali dešt-

13. prosince 1981 vyhlásil generál Jaruzelski výjimečný stav a několik let nemohl vyjet za hranice vůbec nikdo, tak jsme se na ty, kteří náhodou odjeli před prosincem a rozhodli se už nevrátit, dívali s přející závistí.

V Polsku je velmi oblíben písničkář Jaromír Nohavica. Jakou reakci tam vyvolala zpráva o tom, že spolupracoval se Státní bezpečností?

Nohavica je velice obdivovaný, ale není tak známý jako Helena Vondráčková, protože Helenu znají všichni. On je vynikající, ale je známější jen v úzkém okruhu. Myslím, že se jménem si ho dokáže spojit možná milion lidí, ne více. Zatímco Vondráčkovou zná každý dospělý Polák, tedy nějakých třicet milionů. O Nohavicově spolupráci s StB se toho v Polsku příliš neví. Téměř nikdo o tom nepsal. Má redakce chtěla, abych o tom napsal, ale odmítl jsem. Nechtěl jsem polským čechofilům kazit náladu. Poláci se dělí přesně napůl: jedni chtějí agenty pronásledovat, odsuzovat je a exkomunikovat, druzí se nechtějí vracet k minulosti a myslí si, že po dvaceti letech svobody je už čas žít dneškem.

Jako reportér zbožňuji nejednoznačnost. Kým byli bratři Baťové? Kde je hranice mezi konáním dobra pro lidi a snahou získat nad nimi úplnou moc a kontrolu? Já to nevím, ale rád o tom píšu. Posouzení nechávám vždy na čtenáři.

náním dobra pro lidi a snahou získat nad nimi úplnou moc a kontrolu?

Já to nevím, ale rád o tom píšu. Posouzení nechávám vždy na čtenáři. Je třeba psát tak, aby jedni říkali „to je přece den“ a druzí „to je přece noc“. To je můj ideál psaní. Nakonec, i GOTTLAND byl

nik, protože přšlo. Úplně normální, souhlasný. Nikdy jsem se nesetkal s kritickým názorem, že „odjel, protože nechtěl s námi trpět“. Právě naopak. Na emigranty z komunistického Polska se hledělo spíš s obdivem, že dokázali odjet, že měli tu odvahu a tolik důvtipu. A když

Rakovině na věku nezáleží

Rakovina děložního čípku je bohužel často podceňovaná, přitom patří po rakovině prsu k nejčastějším nádorovým onemocněním žen. Chránit se před ní je možné několika způsoby. Jedním z nich je očkování.

Rakovinu děložního čípku způsobují papilomaviry, se kterými se během svého života setká téměř každá žena. Imunitní systém si s nimi dokáže poradit, ale u některých žen to nezvládne. Ročně u nás onemocní rakovinou děložního čípku přes 1 000 žen a téměř polovina z nich zemře. Nejsmutnější na těchto úmrtích je, že jim šlo předejít. Očkováním i „pouhou“ prevencí.

Očkování proti papilomaviru

Víte, čím je rakovina děložního čípku výjimečná? Je to jediná rakovina, které lze předcházet očkováním. Očkování se skládá ze tří dávek a přijde zhruba na 10 000 Kč. Vysokou finanční náročnost zmírňují našťastí zdravotní pojišťovny, které na očkování přispívají. Například Zdravotní pojišťovna METAL-ALIANCE přispívá částkou až 4 000 Kč. Očkování je nejúčinnější před zahájením pohlavního života, proto je nejvhodnější dobou pro očkování dívek i chlapců věk 12-17 let. Poměrně vysokou ochranu však očkování představuje i pro zájemkyně ve věku do 25 let. Samotné očkování ještě neznamená doživotní ochranu před onemocněním. I nadále jsou nezbytné preventivní prohlídky u gynekologa.

Prevenci je prevence

Druhou metodou prevence jsou právě pravidelné gynekologické prohlídky s důrazem na slovo pravidelné. Ze zákona má na bezplatnou prohlídku nárok jednou ročně každá dospělá žena. Bohužel zhruba třetina až polovina jich si stále není vědoma významu prohlídek pro jejich zdraví, a tak na ně nechodí. Přitom změny, ke kterým na děložním čípku dochází před vznikem rakoviny, je možné včas rozpoznat a úspěšně tak zabránit rozvoji vlastního nádorového onemocnění.

Celorepublikový screening

V České republice probíhá celorepublikový program screeningu karcinomu děložního čípku, do něhož jsou zařazeny ženy ve věku od 25 do 60 let, které dva roky nebyly v rámci gynekologické prevence vyšetřeny. Dopisem jsou upozorněny na závažnost rizika onemocnění a vyzvány k absolvování prohlídky. Pokud nenajdete ve své schránce dopis s pozváním na preventivní vyšetření a patříte k ženám, které opomíjejí pravidelná vyšetření, obraťte se ve vlastním zájmu na svého gynekologa a nedejte nemoci šanci.

Zdravotní pojišťovna METAL-ALIANCE přispívá až 4 000 Kč na prevenci rakoviny děložního čípku očkováním pro dívky 12 – 17 let. Více informací získáte na www.zpma.cz nebo na telefonu 844 125 124.

Jak vnímají Poláci naše porevoluční prezidy Václava Havla a Václava Klause?

Havel je v Polsku nejen vážený, je zbožňovaný. Ostatně, to Poláci v roce 1989 vymysleli heslo: „Havel na Wawel!“ (Wawel je krakovský hrad, sídlo polských králů.) Já i moji známí hledíme se závisť na vaše české štěstí: prvním prezidentem svobodného Československa se stal v roce 1918 filosof, dalším takovým prezidentem se stal v roce 1989 spisovatel. Havel je nejen pro mne „prezident, který vždy zůstal člověkem“, a to se v Polsku ví a lidem se to líbí. Prezident Klaus v Polsku není příliš ctěn ani tiskem, ani obyčejnými lidmi, nevzbuzuje

takové emoce jako Havel. Jedna osoba ho v Polsku miluje určitě. Jenže mně je každý člověk, kterého si zamiloval Lech Kaczyński, podezřelý.

Jak se Polákům líbilo zobrazení Polska na ENTROPĚ Davida Černého?

Po ENTROPĚ jsem měl legrační problém, protože David někde v médiích řekl, že nápad, aby polští kněží nesli gayský zbožný prapor, mu podsunul známý polský novinář. No a hned bylo jasné, že David Černý zná v Polsku jen Mariusze Szczygiela, protože jsem s ním dokonce létal v jeho letadle nad Ještědem. Po ENTROPĚ mi telefon zvonil non-stop dva dny. A musel jsem říkat médiím pravdu:

„Bohužel, nebyl jsem to já. Ale strašně bych si to přál!“ Na ten nápad Polska v ENTROPĚ přišel on sám a takhle zažertoval na mou adresu, abych měl taky nějaké povyražení. Upřímně řečeno, hlasy odpůrců Černého byly v Polsku v menšině. Většina lidí, které znám, byla ENTROPŮU uchváčena. To je ten český odstup, říkali, to je to české pojetí humoru, to Černý vyplázl jazyk na nafoukanou Evropu, konečně někdo provětral evropské klima. No a vysmál se české vládě. Po Hrabalovi a Zelenkovi je David Černý další Čech, který fascinuje mnoho Poláků, protože nám dává něco, co naše mozky stvořit nedokážou. X

■ Mariusz Szczygiel a MIMINKA Davida Černého na pražské Kampě

ZA POMOC PŘI TUMOČENÍ VEJMI DEKLUJEME JAROSLAVĚ JISROVĚ

MARIUSZ SZCZYGIEL (nar. 1966)

Absolvoval fakultu žurnalistiky na Varšavské univerzitě. V roce 1990 se stal reportérem listu Gazeta Wyborcza, kde je od roku 2004 redaktorem přílohy Velký formát. V letech 1995 až 2001 vedl v televizi Polsat talk-show NA KAŽDÉ TÉMA. Vydal knihu o Polsku (NEDĚLE, KTERÁ SE PŘIHOJILA VE STŘEDU, 1996) a o českých osobnostech (GOTTLAND, 2006, česky 2007 a 2009). Za reportáže o Československu a Čechách dostal v Polsku v roce 2004 cenu Melchior, která je udělována za největší přínos v oblasti literatury faktu. Přednáší na Varšavské univerzitě. Za knihu GOTTLAND získal v roce 2007 Cenu varšavských knihkupců a také prestižní polskou literární cenu Niké čtenářů. GOTTLAND vyšel vedle polštiny a češtiny také v němčině, francouzštině, maďarštině, ruštině a italštině. Mariusz Szczygiel žije ve Varšavě, ale duchem – jak říká – v Praze.